

O ØDIPUS

Sagnet om *Ødipus* stammer fra den græske hero-alder ligesom sagnene om den trojanske krig og Odysseus' hjemkomst; det vil sige fra tiden ca. 1200–1100. Og ligesom de sidste sagn har da også sagnet om *Ødipus* været genstand for episk behandling. Dette epos er imidlertid gået tabt allerede tidligt i oldtiden.

Hjemstedet for denne saga var *Bøotiens* hovedstad, *Theben*. Her herskede den mægtige *Labdakide*-slægt, hvis stamfader hed *Kadmos*; men hvad vi kender til slægtens grufde historie, stammer hovedsageligt fra det attiske drama, som i den fandt et egnet stof. Alle de tre store tragiske digtere har behandlet emnet, men mest kendt er det takket være *Sofokles'* *Kong Ødipus*. Fortællingen, der ligger til grund for dette drama, lyder omtrent således:

Hos kongen af *Korinth* levede der en stolt ung mand, som gjaldt for kongens søn. Engang ved et gæstebud lod en af de tilstedeværende et ord falde om, at det ikke forholdt sig sådan. Den unge mand – *Ødipus* hed han – begav sig øjeblikkeligt bort. Han ville have ren besked og drog til *Delfi* for at spørge *Apollon*. Guden svarede, at han ville dræbe sin far og ægte sin mor. Forfærdet vovede han ikke at vende hjem til sine formentlige forældre i *Korinth*, men tog i stedet vejen over mod *Theben*. Undervejs mødte han ved en korsvej en ældre mand med et lille følge, som han nægtede at vige for. Det kom til et skænderi, der endte i håndgemæng. *Ødipus* blev rasende og dræbte den gamle og hans følge; kun én mand undslap. *Sofokles* lader i tragedien „*Ødipus*“ kongen skildre begivenhederne således:

Og uden nogen vidste af det, drog jeg bort til *Delfi*, men *Apollon* gav mig ikke svar på det, jeg spurgte om, men der var andre ting, hans ord forkyndte, fyldt med gru og sorg og nød:

at jeg engang min egen moder tog til brud, at vi fik børn, som verden ville væmmes ved, og at jeg blev min egen faders banemand. Og da jeg hørte det, begav jeg mig på flugt, forlod mit fædreland *Korinth*, så sidenhen kun himlens stjerner viste mig, hvor landet lå, det land, der aldrig skulle se oraklets ord ske fyldt ved en skæbnesvanger rædselsdåd. Og på min vandring kom jeg hen til denne eg, hvor, som du siger, man har fundet kongens lig. Men dig, *Jokaste*, kan jeg ikke lyve for: Da jeg var nået frem til denne trekorsvej, da kom der en herold, og på en hestevogn jeg så en mand af ydre, som du selv har nævnt. Herolden og den gamle mand lidt hensynsløst fo'er frem og trængte mig af vejen, hvor jeg gik, og da så kusken kom og gav mig nogle skub, så slog jeg vrede til ham, men da den gamle mand i vognen ser det, venter han, til jeg når hen forbi hans plads og rammer så en piget stav imod mit hoved, men det kom ham dyrt at stå, for jeg fik staven fat og ramte ham så hårdt, at han faldt hovedkuls af vognen og var død. Og de blev alle dræbt.

Derefter fortsatte *Ødipus* sin vandring og kom til *Theben*. Her hærgede et uhyre, halvt løvinde, halvt kvinde, kaldet *Sfinx*, som stillede borgerne i *Theben* en gåde, og den, der ikke kunne løse gåden, blev fortæret af *sfinxen*. *Ødipus* løste gåden og *sfinxen* styrtede sig ned fra sin klippehule og dræbtes på stedet. Som belønning fik *Ødipus* dronningen og *Thebens* rige.

Han blev en energisk og retfærdig konge og regerede længe lykkeligt. Men en dag udbrød der en voldsom pest i

Theben, og som skik var, lod Ødipus forespørge i Delphi, hvad han skulle gøre. Apollon svarede, at han skulle finde den mand, der havde myrdet hans forgænger på tronen, kong *Laios*. Ødipus befalede at alt skulle gøres for at finde den skyldige og tog undersøgelsen i sin egen hånd. Med hvert skridt, han fra nu af foretager, strammer han nettet omkring sig selv. Hvert bevis er et indicium mod ham selv.

En mand var undsluppet under drabet på kong Laios. Ødipus finder frem til ham, lader ham hente ude fra landet, og udspørger ham. Thebens mægtige konge må nu høre sin dom af den fatige hyrde; at det var Ødipus selv der havde dræbt den gamle Laios. Da hyrden i sin tid efter mordet på Laios var vendt tilbage til Theben og havde genkendt Ødipus som ugeringsmanden, havde han bedt om at måtte tjene ude på landet for ikke at røbe sagens sande sammenhæng. Ødipus er radselslagen, for selv om han endnu ikke kan tro, at han er sin *faders* mordet, er mistanken blevet levende i ham; han mindes sin barndom i Korinth og den i kåthed udslyngede spot og sin natur tro følger han strædig sporet. Om hyrden kendte noget til en søn af Laios? Jo, kong Laios havde haft en søn, der som spæd var blevet bragt ud i bjergene mod syd, fordi det var blevet spået kong Laios af Apollon, at hvis han fik en søn, ville denne ombringe sin fader. Men der mangler stadig et led i Ødipus' bevisekæde; endnu er det ikke fastslået, at den dreng, der blev sat ud i bjergene, er den samme som voksede op i kongsgården i Korinth. Ødipus klynger sig fortvilet til den tro, at han er søn af kongen i Korinth. Da indtræffer et bud fra Korinth, med besked om, at den gamle konge dér er død, og at Ødipus kan overtage sin arv. Det er som om skæbnen giver ham endnu en frist, thi dette bud synes jo at bekræfte hans tro: at han er søn af kongen i Korinth. Midt i al sin ulykke ændrer Ødipus endnu en gang op – nej, siger han, han vil ikke overtage tronen i Ko-

rinth, for der er en uhyggelig spådom om, at han skulle dræbe sin fader og gifte sig med sin moder, og selv om hans fader nu er død, så lever dog dronningen i Korinth, hans moder – nej, han tør ikke tage imod tronen dér. Sendebudet trøster ham: dronningen er i virkeligheden ikke hans moder, for han, sendebudet, har selv modtaget ham som et hittebarn oppe i bjergene af en thebansk hyrde. Ødipus står som forstenet. Ringen er sluttet: Ødipus er den skyldige. Alligevel nægter han at tro på så forfærdelig en skæbne. Som i desperation konfronterer han de to hyrder, den thebanske og den korinthiske, med hinanden. Den thebanske indrømmer – truet til at tale af Ødipus selv – at han udleverede Laios' nyfødte søn til den korinthiske hyrde efter først at have gennemstukket begge hans fødder. Den korinthiske hyrde bekræfter; derfor havde de jo i Korinth kaldt ham Ødipus, ham med den ophovnede fod.

Men den stolte Ødipus bryder ikke sammen. Selv i sin ulykke bevarer han sin storhed. Han eksekverer sin egen dom, stikker sine øjne ud og vakler bort fra Theben, medens et bud forkynnder den sidste ulykke, at dronningen har hængt sig inde i paladset.

I en anden tragedie skildrer Sofokles, hvorledes Ødipus dog til sidst finder hvile og sover ind i Eumenidernes helighed i Sofokles' egen hjembygd, Kolonos.

Men slægtforbandelsen rammer også Ødipus' efterkommere. Sønnerne *Polynikes* og *Eteokles* falder i kamp mod hinanden. Datteren *Antigone* går i døden med sin brudgom, *Haimon*.

For Sofokles har denne mørke saga været et eksempel på, hvor lidt menneskets skyld og skæbne har med hinanden at gøre. Ødipus lider, men ikke for noget han er skyldig i. Han bliver kun ramt af en skæbne, der lige så godt kunne ramme ethvert andet menneske.